

עירוב תחומין- מקורות

(condensed version of the mekorot after the dotted line)

תחומין

שמות פרק טז, כט

(כט) ראו כי יקוק נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי:

שאלתות דרב אחאי פרשת בשלח שאילתא מח

שאלתא דאסי' להון לדבית ישראל לסגויי ביומא דשבתא טפי מן תרי אלפי אמה

ספר החינוך מצוה כד

שלא ללכת בשבת חוץ לגבולים ידועים, שנאמר [שמות ט"ז, כ"ט] אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, ובא הפירוש עליו שמקומו נקרא כל שאינו מרחיק יותר משלש פרסאות חוץ לעיר... ומוודין משפת הבית החיצון שבעיר אפילו היתה גדולה כנינוה, זהו לדין תורה, אלא שחכמים גדרו גדר ואסרו שלא לילך יותר מאלפיים אמה חוץ לעיר. משרשי מצוה זו, שנזכר ונדע שהעולם מחודש ולא קדמון, כמו שכתוב בפירוש במצות שבת [שם, כ', י"א] כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינח ביום השביעי, על כן לזכור הדבר ראוי לנו שננוח במקום אחד, כלומר שלא נלך בדרך רחוק רק דרך טיול ועונג, ובהליכת שנים עשר מילין אין בו טורח רב.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שכא

והמצוה השכ"א היא שהזהירנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת והוא אמרו (בשלח יו) אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. ובאה הקבלה שגבול ההליכה שהיא אסורה מה שנוסף על אלפיים אמה חוץ מן המדינה ואפילו אמה אחת. וללכת אלפיים אמה לכל צד מותר. ולשון מכילתא אל יצא איש ממקומו אלו אלפיים אמה. ובגמר עירובין (יז ב הוב' סל"ת י) אמרו לוקין על איסורי תחומין דבר תורה. ובמסכתא ההיא התבארו משפטי מצוה זו:

רמב"ם הלכות שבת פרק כז הלכה א

היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנאמר +שמות ט"ז+ אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, מקום זה הוא תחום **העיר**, ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל, וכך אמר להם משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה, ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמה אסור, שאלפים אמה הוא מגרש העיר.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סוטה פרק ה משנה ג

[ג] ר' עקיבה סובר כי אסור תחומין דאוריתא ואומר שהן מפורשין בכתוב. ור' אליעזר אומר תחומין דרבנן, כלומר שאין להן גבול בתורה אלא **שעור** תחום שבת מדרבנן. והלכה כר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי שאומר תחומין דרבנן.

שו"ת הרמב"ם סימן שי

היא אמרנו בזאת התשובה - ולא בארתי שם ההפרש שיש בין אלפים אמה ובין י"ב מיל לפי שאין כוונת אותו הספר לדעת תלמוד המצות אלא ידיעת עניניהם בלבד ואמנם בחבור ביארנו זה כפי כוונת הספר...

טור אורח חיים הלכות תחומין סימן שצו

תניא שבו איש תחתיו מכאן שכל אדם יש לו ד"א בכ"מ אפילו יצא חוץ לתחום...:

טור אורח חיים הלכות תחומין סימן שצז

כל אדם יש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ מד' אמותיו או מהמקום ששבת בו כדרשיו אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה ואינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכל אדם אסור לילך חוץ לאלפים בלא עירוב...

עיקר עירוב

חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף נא עמוד א

אמר רב נחמן מחלוקת במקומי. פי' באומר תהא שבייתתי במקומי כלומר שהוא מערב במקום רגליו. דר' מאיר סבר עיקר עירוב בפת. פי' עיקר עירוב רבנן בפת הוה משום דמחזי טפי כקונה שם שבייתה.

חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף נא עמוד ב

ועני אין עשיר לא. פי' וכיון דעיקר עירוב בפת לא הקלו לערב ברגל אלא לעני אבל עשיר לא, ורבי יהודה סבר עיקר עירוב ברגל וכיון דכן אחד עני ואחד עשיר מערב ברגליו במקום רגליו, אבל במקום פלוני פירוש שאין כאן לא פת ולא רגל דברי הכל עני אין עשיר לא.

בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף מט עמוד ב

ואמר ר' מאיר שאף כשהוא במקום שרוצה לקנות בו שביתה לא אמרו אלא בעני כגון בא בדרך שקונה שביתה לשם בין אמר בין לא אמר אלא שתפש לשון אמר מפני שדרך בני אדם בכך או שמא להודיע שהוא כונתו לכך לא שיהא עוקר שביתתו מכאן שאם היה עוקרה אף על פי שלא כיון לשבות במקום אחר הפסיד אבל יוצא מביתו לערב לעולם לא קנה שביתה אף כשהוא לשם אלא בפת וזהו שאמרו אינו מוסב על היה מכיר אילן שהרי אינו במקומו ואין עירוב רגל נאמר אלא כשהוא לשם

בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף פב עמוד א

הא לדבר הרשות לגמרי אין מערבין ואם עירב לדבר הרשות גדולי הדור מסכימים שאינו כלום ועל דרך מה שפרשו גדולי הרבנים בכאן שלא נתקן אלא לצורך הא שלא לצורך אין כאן תקנת עירוב ואפילו עירב אינו כלום ומ"מ לקצת חכמי הדור ראיתי שלא נאמר כן אלא לכתחלה הא בדיעבד עירובו עירוב וכן כתבו גדולי המחברים לפי מה שמצאנו ברוב ספרים אלא שבקצת ספריהם ומן המדוייקים שבהם מצאתי שכתבו הרי זה אינו עירוב ומ"מ כל שמערב ברגליו לית דין ולית דין שעירובו עירוב אף לדבר הרשות שכל שהוא שובת לשם שם הוא ביתו:

רמב"ם הלכות עירובין פרק ז הלכה א

מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה ועמד במקום בתוך התחום או בסופו ואמר שביתתי במקום זה וחזר לעירו ולן שם, יש לו להלך למחר מאותו מקום אלפים אמה לכל רוח, וזה הוא עיקר עירובי תחומין לערב ברגליו, ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום אף על פי שלא יצא ולא עמד שם אלא להקל על העשיר שלא יצא אלא ישלח עירובו ביד אחר ויניחו לו.

רמב"ם הלכות עירובין פרק ו

הלכה א- מי שיצא מן המדינה בערב שבת והניח מזון שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום וקבע שביתתו שם, אף על פי שחזר למדינה ולן בביתו נחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות, וזה הוא הנקרא עירובי תחומין.

הלכה ב- ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה לכל רוח, לפיכך כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד המדינה אינו מהלך במדינה אלא עד סוף מדתו, ואם היתה המדינה מובלעת בתוך מדתו תחשב המדינה כולה כארבע אמות וישלים מדתו חוצה לה.

טור אורח חיים הלכות עירובי תחומין סימן תט

ויאמר בזה העירוב אהיה מותר לילך למחר אלפים אמה לכל רוח וחוזר ולן בביתו ואפילו הכי מודדים לו תחומו ממקום עירובו שאנו רואין כאילו דר שם שאף ללון היה רוצה אילו היה שם מקום ללון

שולחן ערוך אורח חיים הלכות עירובי תחומין סימן תט סעיף ז

כיצד עשיית עירוב, אם רוצה לילך בסוף התחום או בתוכו ולהחשיך שם, זה הוא עיקר מצותו. ואפילו לא אמר: שביתתי במקומי, אלא החשיך שם ושתק...קונה אלפים אמה בלא אמירה.

ואם אינו רוצה לטרוח להחשיך שם, ילך מבע"י ויניח שם מזון שתי סעודות, כל אחד ואחד כפי מזונו... ואומר: בזה העירוב אהיה מותר לילך למחר אלפים אמה, וחוזר ולן בביתו ואפילו הכי מודדים לו תחומו ממקום עירובו שאנו רואים כאילו דר שם. אבל התלמידים האוכלים אצל בעלי בתים, שבתייהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם, מודדין להם תחומם מבית רבם שהוא מקום לינתם שהוא להם עיקר, ששם היו חפצים גם לאכול אילו היה שם מזונם.

פסקי רי"ד מסכת עירובין דף נב עמוד א

...דכל היכא דקאי מזוניה כאילו איהו קאי התם, וכיון דאי הוה קאי איהו התם הוה זכי בד' אמות.

שביתתי במקום פלוני

חידושי הריטב"א מסכת עירובין נא עמוד ב

ואף אנו נאמר ג"כ לפי הפירוש האחרון דאע"ג דלישנא דמערב ברגליו לא דייק אלא במערב במקום רגליו הוכרח לאוקומה בשאינו מערב במקומו משום דמשמע ליה דכל במקומו ליכא למ"ד עשיר לא דודאי עיקר העירוב ברגליו, ומשום דכל שהוא מערב ברגליו חוץ ממקום רגליו אינו קונה עירוב אלא בדמצי מטי התם ברגליו כי רהיט קודם חשיכה קרי ליה מערב ברגליו.

בית הבחירה למאירי מסכת עירובין פרק ד - מי שהוציא אוהו [המתחיל בדף מא עמוד ב]

ובא בדרך אומר שביתתי במקום פלוני ובלבד בארבעה תנאים והם שיהא אותו מקום בתוך תחום מקום רגליו ושיסיים את המקום ושיהא מכיר את המקום שסיים ושיהא יכול להגיע שם קודם חשיכה אף על ידי הדחק כגון במרוצה גדולה ואפי' לא היה הוא יכול לרוץ וכן מצאתיה לגדולי המפרשי' ולדעת גדולי הדור ואפי' היה בידו פת ויש מצריכין אף בזו עמידה ר"ל שלא יאמר כן בעודו מהלך וכן נראה:

פסקי רי"ד מסכת עירובין דף נא עמוד א

אמ' רבה והוא דכי רהיט מטי. פי' היכי מהניא אמירתו שאמ' שביתתי בעיקרו, היכא שאם היה רוצה לטרוח ולרוץ היה יכול להגיע שם קודם שתחשך, אז מועלת אמירתו ואין אנו מטריחין אותו לרוץ, 170

פסקי רי"ד מסכת עירובין - הערות דף נא עמוד א הערה 170

170 מלשון רבינו משמע שדוקא שהוא עצמו יכול לרוץ ולהגיע, אבל במאירי מביא בשם הראב"ד דאם יש זמן שמישהו יכול לרוץ די בזה.

ד אמות

רש"י מסכת עירובין דף נב עמוד א

שבת - שקונה שביתה ברגליו, יש לו ארבע אמות לקניית בית, לבד מאלפים לכל רוח.

בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף נא עמוד ב

הנותן עירוב בפת יש לו באותו מקום שנתן עירובו ארבע אמות כאלו הוא בביתו או עירב ברגליו ומארבע אמות ולהלן הוא מונה אלפים אמה לכל רוח כמו שהתבאר ומה שנתגלגל כאן ממי שיצא לילך לעיר שמערבין לה וכו' יתבאר במשנה הששית והיא שאנו מבארים עכשיו:

פסקי רי"ד מסכת עירובין דף נב עמוד א

שמאותן ד' אמות ולחוץ הוא מודד אלפים אמה, והשתא כשאמ' שביתתי [במקום פל' אמרי' כמאן דקאי התם דמי וקנה שם ד' אמות, כשאמ' שביתתי] במקומי (לא אמ' כלום) [לא כ"ש] דקנה סביב למקום רגליו ד' אמות, ואם יצא חוץ לתחום נמי יש לו ד' אמות, ואף על פי שכבר מדדנו לו ד' אמות, דבכל מקום [שהוא] האדם יש לו ד' אמות סביביו, דכך הן לו ד' אמות כמקום רגליו, והכל ילפי' משבו איש תחתיו. והנותן את עירובו מיבעיא ליה לרמי אם יש לו ד' אמות סביב לעירובו אם לאו, דמי אמרי' דווקא בששבת ברגליו יש לו ד' אמות כדילפינ' משבו איש תחתיו, אבל הנותן עירובו בפת על ידי שליח שלא עמד שם ברגליו יש לומר לא קנה שביתה אלא במקום עירובו. ואפי' לרבנ' דאמרי שהנותן עירובו בעיר שכל העיר אינה מן המיד', התם משום דנתנו במקום שיש בו מחיצה ודעתו לקנות שביתה עד מחיצה החיצונה, אבל כשנתן עירובו בבקעה אין לומר כן, ולא קנה שביתה אלא במקום עירובו ואין לו ד' אמות, או דיל' טעמ' דפת הוא דכל היכא דקאי מזוניה כאילו איהו קאי התם, וכיון דאי הוה קאי איהו התם הוה זכי בד' אמות. השת' נמי אית ליה ד' אמות, וקנה שביתה בכל ד' אמות ומודדין לו אלפים אמה חוץ לד' אמות. ורבא פשט ליה דגם לנותן עירובו אית ליה ד' אמות, והכי אמרי' בפרקין דלעיל בגמרא ולרבא דאמ' הנותן את עירובו יש לו ד' אמות.

תוספות רי"ד מסכת עירובין דף נב עמוד א

וכל זה אינו נ"ל שניתן לשובת בבקעה ד"א קודם שניתן לו אלפים וידמו אותן ד"א כמו העיר ששבת בה ... אלא ודאי השובת בבקעה אינו מודד האלפים אלא ממקום רגליו ואם יצא חוץ לתחום עוד יש לו ד' אמות ולא יותר ואותן ד' אמות של יוצא חוץ לתחום למדנו משבו איש תחתיו דהכי משמע שבו איש תחתיו שלא יצא אדם תחתיו ואלו הן ד"א שבסוף האלפים שאין אדם יכול לזוז מהן אבל בארבע ראשונות הוי מהלך עדיין אלפים אמה אלא ודאי לא נאמר שבו איש מתחתיו אלא לד"א שחוץ לתחום ... כל מה שכתבתי כאן אינו כלום ועיין במהדורא תליתאה: [מהדו"נ]

עירוב בחורבה

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף סא עמוד ב

גמרא. אמר רב יהודה אמר שמואל: שבת בעיר חריבה - לרבנן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. הניח את עירובו בעיר חריבה - אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה. רבי אלעזר אומר: אחד שבת ואחד הניח - מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה.

תוספות מסכת עירובין דף נב עמוד א

האי להקל להחמיר הוא - ואם תאמר תיקשי ליה לשמואל דסוף כיצד מעברין (לקמן דף סא:) דאמר שבת בעיר חריבה לרבנן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה הניח עירובו בעיר חריבה אין לו ממקומו אלא אלפים אמה וי"ל מכל מקום בסתמא כי אורחיה כשאין נותן עירובו בעיר חריבה הוי להקל.

פסקי רי"ד מסכת עירובין דף נב עמוד א- עיין לעיל

עירוב בתחום העיר מחוץ לאלפיים לביתו

טור אורח חיים הלכות עירובי תחומין סימן תח

מפני שתחומין דרבנן הקילו בהם והתירו למי שצריך לילך ד' אלפים לרוח אחת שיתן עירובו לסוף אלפים וילך מהלאה לעירובו אלפים ומ"מ מפסיד כנגדו האלפים שמעבר לעירוב שאין לו לאדם אלא ד' אלפים וזה שנתן עירובו לסוף אלפים מן העיר אנו רואין כאילו דר שם ומשם יש לו אלפים לכל רוח הילכך אם הניחו בתוך עיבורה של עיר לא עשה ולא כלום שבלאו הכי יש לו העיר כולה ועיבורה וחוצה לה אלפים לכל רוח וכשחוזר ממקום שהניח עירובו לצד עירו ומודד האלפים אם הן כלין בסוף העיר כגון שנתן העירוב בסוף אלף והעיר אלף אז העיר כולה כד"א ומשלימין לו חוץ לעיר אלף אמות פחות ד' ואם כלו באמצע העיר אז אינה כולה כארבע אמות לענין שישלימו לו עליה השאר אבל מ"מ חשובה כולה כד"א לענין שהולך כולה הואיל ולן בה

אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאפילו בעיר עצמה אין לו אלא ד"א ולא נהירא דא"כ מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יוכל לחזור לביתו וכן הדין נמי אם פגע בעיר אחרת בתוך אלפים אם כלתה מדתו בסופה אין עולה מן המנין ומשלימין לו עליה אבל אם כלתה מדתו בתוכה עולה לו ואפילו בתוכה אינו יכול לילך אלא עד סוף תחומו כיון שלא לן בה:

הנותן עירובו במקום שמוקף לדירה דינו כאילו שבת בו שכולה כד"א אפי' חרבו דיורין שהיו בו כיון שהמחיצות קיימות ומקום שהוקף מחיצות ולא לדירה עד סאתים חשוב כולו כד"א:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות עירובי תחומין סימן תח סעיף א

(מותר לערב עירובי תחומין ולקנות שביתה סוף התחום, ולכן) מי שיצא מהעיר בע"ש והניח מזון שתי סעודות רחוק מהעיר בתוך התחום וקבע שביתתו שם, אף על פי שחזר לעיר ולן בביתו, נחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו השתי סעודות, וזהו הנקרא עירובי תחומין. ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד העיר, אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מדתו... הגה: ויש אומרים דאפילו כלתה מדתו באמצע העיר. מהלך בכל העיר כולה אבל לא חוצה לה, ויש להקל. (טור הגהות מיימוני פ' כ"ז מה"ש בשם סמ"ק ורש"י)....

מגן אברהם סימן תח

א (פמ"ג) (מחה"ש) רחוק מהעיר וכו' - כן פשוט דלא כעולת שבת שכתב שצריך להניחו בתוך התחום מפתח ביתו דליתא דהא בפ"ו כ' הרמב"ם הטעם בנתגלגל חוץ לתחום שאינו עירוב משום שאינו יכול להגיע אל עירובו וכ"כ רש"י פ"ג ואם הוא תוך תחום העיר הרי יכול ליטלו אף על פי שהוא חוץ לתחום ביתו כמ"ש ס' שצ"ח כנ"ל פשוט ומה שהרמב"ם מצריך ליתנו בתוך אלפים של ביתו דאם נתנו חוץ לאלפים של ביתו אסור לשוב לביתו רק צריך ללון בשאר בתי העיר תוך תחום עירובו:

ב (פמ"ג) וי"א אפי' וכו' - הואיל ולן בה אבל הגיע לעיר אחרת וכלתה מדתו באמצע העיר אסור להלוך יותר ומטלטל בכולה ע"י זריקה כמ"ש סימן ת"ג ואם כלתה מדתו בסופה כל העיר כד"א וה"ה במודד תחום מעירו ופגע בעיר אחרת ועיין בגמ':

ביאור הלכה סימן תח

סעיף א

* רחוק מהעיר בתוך התחום - עיין מ"ב מש"כ דאף שמביתו הוא יותר מאלפים כל שהוא בתוך אלפים להעיר יכול להניח עירובו ולקנות שם שביתתו כ"כ המ"א ותו"ש ושלחן עצי שטים [ודלא כעו"ש שכתב בהיפך זה דאינו יכול להניח עירובו לדעה זו רק ברחוק אלפים מביתו ואם העיר גדולה שמביתו לסוף העיר הוא יותר מאלפים אינו יכול להניח עירוב כלל] והוכיח זה המ"א בראיה דהלא בהניח בחוץ לתחום דאינו עירוב כתב הרמב"ם דהוא רק משום דאינו יכול להגיע שם בבין השמשות א"כ כאן שהוא בתוך תחום העיר דיכול להגיע שם בבין השמשות הוי עירובו עירוב ובע"כ דלא משגיחין על ביתו לענין זה [וראיתי בא"ר שהביא מהראב"ן ראייה לדעת העו"ש ע"ש ומ"מ לדינא נ"ל דיש לתפוס כדברי המ"א להקל [היינו אפילו אם נחמיר כדעה הראשונה. וכמו שפסקו הא"ר ובית מאיר] אחד דהביא ראייה מוכרחת

מהרמב"ם והלכה כדברי המיקל בעירוב וגם דמהראב"ן אין ראייה כ"כ דאפשר דהוא מיירי שהיה ביתו בסוף העיר וגם אמנם הוא דבר חידוש שבעיר גדולה לא יוכל להניח עירוב כלל מחוץ לעיר מפני שאלפים של בית הם כלים בסוף העיר] אכן גם לדעת המ"א אם לן בביתו והלך בשבת למקום עירובו ורוצה לחזור אינו יכול לחזור לדעה זו אלא עד מקום כלות אלפים ממקום עירובו וכמבואר במ"א ובכל זה לענין הנחת עירוב לכתחלה אין אנו יכולין למנעו כל שהוא בתוך התחום מהעיר דכיון דיכול ללכת שם בין השמשות יוכל לקנות שם שביתתו וכיון דקונה שם שביתתו ממילא מותר לו לילך לשם בשבת דאל"כ למאי מהני עירובו כך הוא ביאור דעת המ"א להמעין בו בפשיטות וכ"מ מהתו"ש אף דלכאורה הדבר קשה דממ"נ כיון דמותר לו לילך לשם ה"ה לשוב וכיון דאסרת ליה לשוב לביתו מפני שהוא רחוק יותר מאלפים ממקום שביתתו ממילא יהיה אסור לו לילך לשם אבל בע"כ צ"ל כן לדעת המ"א והטעם י"ל דלענין ללכת שם כיון דיכול לקנות שם שביתה מאחר שהוא בתוך התחום וכנ"ל א"כ בע"כ מותר לו לילך לשם והרי הוא לענין זה כמו קודם קניית העירוב אבל לאחר שבא לשם ומודדין לו משם אלפים לכל רוח גם הרוח של צד העיר לא עדיף משאר הרוחות דאין לו ממקום שביתתו רק אלפים אמה כך יש לבאר סברתו.

Key Mekorot- The short version

תחומין

שמות פרק טז, כט - (כט) ראו כי יקוק נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי:

שאלות מח- שאלתא דאסי' להון לדבית ישראל לסגוי' ביומא דשבתא טפי מן תרי אלפי' אמה

ספר החינוך מצוה כד

שלא ללכת בשבת חוץ לגבולים ידועים... ובא הפירוש עליו שמקומו נקרא כל שאינו מרחיק יותר משלש פרסאות חוץ לעיר.... ומודדין משפת הבית החיצון שבעיר... משרשי מצוה זו, שנזכר ונדע שהעולם מחודש ולא קדמון... על כן לזכור הדבר ראוי לנו שננוח במקום אחד, כלומר שלא נלך בדרך רחוק רק דרך טיול ועונג, ובהליכת שנים עשר מילין אין בו טורח רב.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שכא

והמצוה השכ"א היא שהזהירונו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת....

רמב"ם הלכות שבת פרק כז הלכה א

היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנאמר +שמות ט"ז+ אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, מקום זה הוא תחום העיר, ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל, וכך אמר להם משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה, ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמה אסור, שאלפים אמה הוא מגרש העיר.

טור אורח חיים הלכות תחומין סימן שצו-

תניא שבו איש תחתיו מכאן שכל אדם יש לו ד"א בכ"מ אפילו יצא חוץ לתחום...:

טור אורח חיים הלכות תחומין סימן שצז- כל אדם יש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ מד' אמותיו או מהמקום ששבת בו כדדרשי' אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה ואינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכל אדם אסור לילך חוץ לאלפים בלא עירוב...

עיקר עירוב

חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף נא עמוד א

אמר רב נחמן מחלוקת במקומי. פי' באומר תהא שביתתי במקומי כלומר שהוא מערב במקום רגליו. דר' מאיר סבר עיקר עירוב בפת. פי' עיקר עירוב רבנן בפת הוה משום דמחזי טפי כקונה שם שביתה. ועני אין עשיר לא. פי' וכיון דעיקר עירוב בפת לא הקלו לערב ברגל אלא לעני אבל עשיר לא, ורבי יהודה סבר עיקר עירוב ברגל וכיון דכן אחד עני ואחד עשיר מערב ברגליו במקום רגליו, אבל במקום פלוני פירוש שאין כאן לא פת ולא רגל דברי הכל עני אין עשיר לא.

בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף מט עמוד ב

ואמר ר' מאיר שאף כשהוא במקום שרוצה לקנות בו שביתה לא אמרו אלא בעני כגון בא בדרך שקונה שביתה לשם... אבל יוצא מביתו לערב לעולם לא קנה שביתה אף כשהוא לשם אלא בפת... שהרי אינו במקומו ואין עירוב רגל נאמר אלא כשהוא לשם

בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף פב עמוד א - הא לדבר הרשות לגמרי אין מערבין ואם עירב לדבר הרשות גדולי הדור מסכימים שאינו כלום... ומ"מ כל שמערב ברגליו לית דין ולית דין שיעירובו עירוב אף לדבר הרשות שכל שהוא שובת לשם שם הוא ביתו:

רמב"ם הלכות עירובין פרק ז הלכה א

מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה ועמד במקום בתוך התחום או בסופו ואמר שביתתי במקום זה וחזר לעירו ולן שם, יש לו להלך למחר מאותו מקום אלפים אמה לכל רוח, וזה הוא עיקר עירובי תחומין לערב ברגליו....

רמב"ם הלכות עירובין פרק ו - הלכה א- מי שיצא מן המדינה בערב שבת והניח מזון שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום וקבע שביתתו שם, אף על פי שחזר למדינה ולן בביתו נחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות, וזה הוא הנקרא עירובי תחומין.

טור אורח חיים הלכות עירובי תחומין סימן תט

ויאמר בזה העירוב אהיה מותר לילך למחר אלפים אמה לכל רוח וחוזר ולן בביתו ואפילו הכי מודדים לו תחומו ממקום עירובו שאנו רואין כאילו דר שם שאף ללון היה רוצה אילו היה שם מקום ללון

פסקי רי"ד מסכת עירובין דף נב עמוד א

...דכל היכא דקאי מזוניה כאילו איהו קאי התם, וכיון דאי הוה קאי איהו התם הוה זכי בד' אמות.

שביתתי במקום פלוני

חידושי הריטב"א מסכת עירובין נא עמוד ב

ואף אנו נאמר ג"כ לפי הפירוש האחרון דאע"ג דלישנא דמערב ברגליו לא דייק אלא במערב במקום רגליו הוכרח לאוקומה בשאינו מערב במקומו משום דמשמע ליה דכל במקומו ליכא למ"ד עשיר לא דודאי עיקר העירוב ברגליו, ומשום דכל שהוא מערב ברגליו חוץ ממקום רגליו אינו קונה עירוב אלא בדמצי מטי התם ברגליו כי רהיט קודם חשיכה קרי ליה מערב ברגליו.

בית הבחירה למאירי מסכת עירובין מט

ובא בדרך אומר שביתתי במקום פלוני ובלבד בארבעה תנאים והם שיהא אותו מקום בתוך תחום מקום רגליו ושיסיים את המקום ושיהא מכיר את המקום שסיים ושיהא יכול להגיע שם קודם חשיכה אף על ידי הדחק כגון במרוצה גדולה ואפי' לא היה הוא יכול לרוץ וכן מצאתיה לגדולי המפרשי' ולדעת גדולי הדור ואפי' היה בידו פת ויש מצריכין אף בזו עמידה ר"ל שלא יאמר כן בעודו מהלך וכן נראה:

פסקי רי"ד מסכת עירובין דף נא עמוד א

אמ' רבה והוא דכי רהיט מטי. פי' היכי מהניא אמירתו שאמ' שביתתי בעיקרו, היכא שאם היה רוצה לטרוח ולרוץ היה יכול להגיע שם קודם שתחשך, אז מועלת אמירתו ואין אנו מטריחין אותו לרוץ.

רש"י מסכת עירובין דף נב עמוד א

שבת - שקונה שביתה ברגליו, יש לו ארבע אמות לקניית בית, לבד מאלפים לכל רוח.

בית הבחירה למאירי מסכת עירובין דף נא עמוד ב

הנותן עירוב בפת יש לו באותו מקום שנתן עירובו ארבע אמות כאלו הוא בביתו או עירב ברגליו.

פסקי רי"ד מסכת עירובין דף נב עמוד א

שמאותן ד' אמות ולחוץ הוא מודד אלפים אמה, והשתא כשאמ' שביתתי [במקום פלוני אמרי' כמאן דקאי התם דמי וקנה שם ד' אמות, כשאמ' שביתתי] במקומי [לא כ"ש] דקנה סביב למקום רגליו ד' אמות, ואם יצא חוץ לתחום נמי יש לו ד' אמות, ואף על פי שכבר מדדנו לו ד' אמות, דבכל מקום [שהוא] האדם יש לו ד' אמות סביביו, דכך הן לו ד' אמות כמקום רגליו, והכל ילפי' משבו איש תחתיו. והנותן את עירובו מיבעיא ליה לרמי אם יש לו ד' אמות סביב לעירובו אם לאו, דמי אמרי' דווקא בששבת ברגליו יש לו ד' אמות כדילפינ' משבו איש תחתיו, אבל הנותן עירובו בפת על ידי שליח שלא עמד שם ברגליו יש לומר לא קנה שביתה אלא במקום עירובו. ואפי' לרבנ' דאמרי שהנותן עירובו בעיר שכל העיר אינה מן המיד', התם משום דנתנו במקום שיש בו מחיצה ודעתו לקנות שביתה עד מחיצה החיצונה, אבל כשנתן עירובו בבקעה אין לומר כן, ולא קנה שביתה אלא במקום עירובו ואין לו ד' אמות, או דיל' טעמ' דפת הוא דכל היכא דקאי מזוניה כאילו איהו קאי התם, וכיון דאי הוה קאי איהו התם הוה זכי בד' אמות, השת' נמי אית ליה ד' אמות, וקנה שביתה בכל ד' אמות ומודדין לו אלפים אמה חוץ לד' אמות. ורבא פשט ליה דגם לנותן עירובו אית ליה ד' אמות, והכי אמרי' בפרקין דלעיל בגמרא ולרבא דאמ' הנותן את עירובו יש לו ד' אמות.

עירוב בתחום העיר מחוץ לאלפיים לביתו

טור אורח חיים הלכות עירובי תחומין סימן תח

מפני שתחומין דרבנן הקילו בהם והתירו למי שצריך לילך ד' אלפים לרוח אחת שיתן עירובו לסוף אלפים... וזה שנתן עירובו לסוף אלפים מן העיר אנו רואין כאילו דר שם ומשם יש לו אלפים לכל רוח... וכשחוזר ממקום שהניח עירובו לצד עירו ומודד האלפים... ואם כלו באמצע העיר אז אינה כולה כארבע אמות לענין שישלימו לו עליה השאר אבל מ"מ חשובה כולה כד"א לענין שהולך כולה הואיל ולן בה. אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאפילו בעיר עצמה אין לו אלא ד"א ולא נהירא דא"כ מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יוכל לחזור לביתו וכן הדין נמי אם פגע בעיר אחרת בתוך... אבל אם כלתה מדתו בתוכה עולה לו ואפילו בתוכה אינו יכול לילך אלא עד סוף תחומו כיון שלא לן בה:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות עירובי תחומין סימן תח סעיף א

(מותר לערב עירובי תחומין ולקנות שביתה סוף התחום, ולכן) מי שיצא מהעיר בע"ש והניח מזון שתי סעודות א רחוק מהעיר בתוך התחום וקבע שביתתו שם, אף על פי שחזר לעיר ולן בביתו, נחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו השתי סעודות, וזהו הנקרא עירובי תחומין. ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד העיר, אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מדתו... הגה: ויש אומרים דאפילו כלתה מדתו באמצע העיר, מהלך בכל העיר כולה אבל לא חוצה לה, ויש להקל. (טור הגהות מיימוני פ' כ"ז מה"ש בשם סמ"ק ורש"י)....

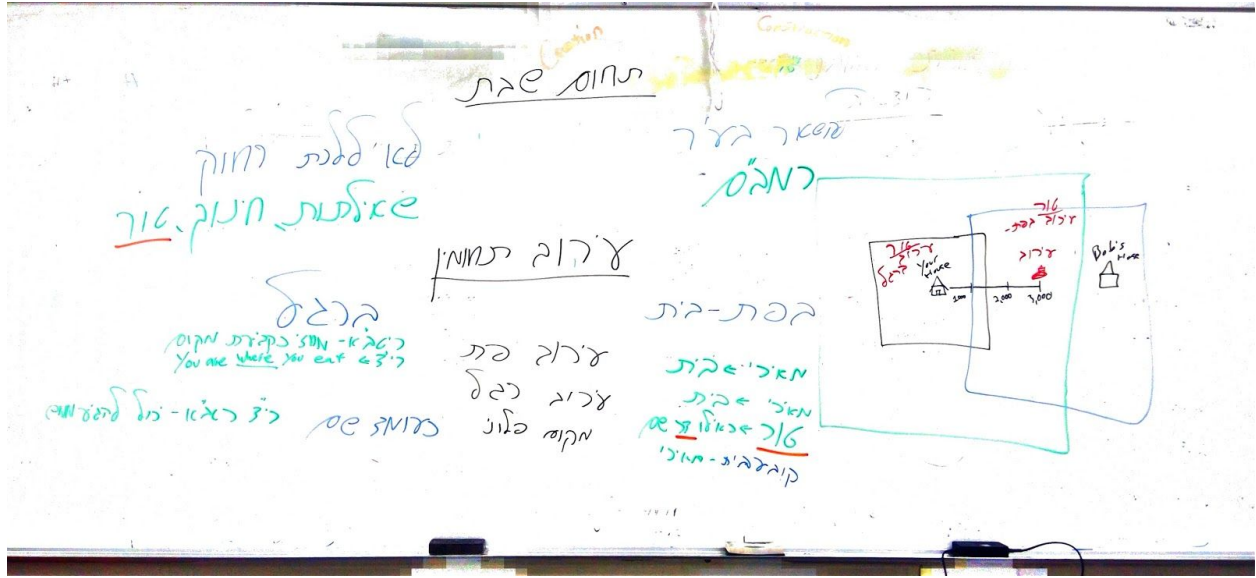
מגן אברהם סימן תח

א רחוק מהעיר וכו' - כן פשוט דלא כעולת שבת שכתב שצריך להניחו בתוך התחום מפתח ביתו דליתא דהא בפ"ו כ' הרמב"ם הטעם בנתגלגל חוץ לתחום שאינו עירוב משום שאינו יכול להגיע אל עירובו וכ"כ רש"י פ"ג ואם הוא תוך תחום העיר הרי יכול ליטלו אף על פי שהוא חוץ לתחום ביתו כמ"ש סי' שצ"ח כנ"ל פשוט ומה שהרמב"ם מצריך ליתנו בתוך אלפים של ביתו דאם נתנו חוץ לאלפים של ביתו אסור לשוב לביתו רק צריך ללון בשאר בתי העיר תוך תחום עירובו:

ביאור הלכה סימן תח סעיף א

* רחוק מהעיר בתוך התחום - עיין מ"ב מש"כ דאף שמביתו הוא יותר מאלפים כל שהוא בתוך אלפים להעיר יכול להניח עירובו ולקנות שם שביתתו כ"כ המ"א ותו"ש ושלחן עצי שטים [ודלא כעו"ש שכתב בהיפך זה דאינו יכול להניח עירובו לדעה זו רק ברחוק אלפים מביתו ואם העיר גדולה שמביתו לסוף העיר הוא יותר מאלפים אינו יכול להניח עירוב כלל] והוכיח זה המ"א בראיה דהלא בהניח בחוץ לתחום דאינו עירוב כתב הרמב"ם דהוא רק משום דאינו יכול להגיע שם בבין השמשות א"כ כאן שהוא בתוך תחום העיר דיכול להגיע שם בבין השמשות הוי עירובו עירוב ובע"כ דלא משגחין על ביתו לענין זה [וראיתי בא"ר שהביא מהראב"ן ראייה לדעת העו"ש ע"ש ומ"מ לדינא נ"ל דיש לתפוס כדברי המ"א להקל [היינו אפילו אם נחמיר כדעה הראשונה. וכמו שפסקו הא"ר ובית מאיר] אחד דהביא ראייה מוכרחת מהרמב"ם והלכה כדברי המיקל בעירוב וגם דמהראב"ן אין ראייה כ"כ דאפשר דהוא מיירי שהיה ביתו בסוף העיר וגם אמנם הוא דבר חידוש שבעיר גדולה לא יוכל להניח עירוב כלל מחוץ לעיר מפני שאלפים של בית הם כלים בסוף העיר] אכן גם לדעת המ"א אם לן בביתו והלך בשבת למקום עירובו ורוצה לחזור אינו יכול לחזור לדעה זו אלא עד מקום כלות אלפים ממקום עירובו וכמבואר במ"א ובכל זה לענין הנחת עירוב לכתחלה אין אנו יכולין למנעו כל שהוא בתוך התחום מהעיר דכיון דיכול ללכת שם בין השמשות יוכל לקנות שם שביתתו וכיון דקונה שם שביתתו ממילא מותר לו לילך לשם בשבת דאל"כ למאי מהני עירובו כך הוא ביאור דעת המ"א להמעין בו בפשיטות וכ"מ מהתו"ש אף דלכאורה הדבר קשה דממ"נ כיון דמותר לו לילך לשם ה"ה לשוב וכיון דאסרת ליה לשוב לביתו מפני שהוא רחוק יותר מאלפים ממקום

שביתתו ממילא יהיה אסור לו לילך לשם אבל בע"כ צ"ל כן לדעת המ"א והטעם י"ל דלענין ללכת שם כיון דיכול לקנות שם שביתה מאחר שהוא בתוך התחום וכנ"ל א"כ בע"כ מותר לו לילך לשם והרי הוא לענין זה כמו קודם קניית העירוב אבל לאחר שבא לשם ומודדין לו משם אלפים לכל רוח גם הרוח של צד העיר לא עדיף משאר הרוחות דאין לו ממקום שביתתו רק אלפים אמה כך יש לבאר סברתו.

לא ללכת רחוק	תחום שבת	לא לצאת מהעיר
שאליות, חינוך, טור		רמב"ם
יש לו כל העיר (שכל העיר לא נחשב להליכה בדרך)- טור	כלה מדתו בחצי העיר	יש לו רק עד אלפיים (שהוא כבר מחוץ לעיר שלו- רמב"ם
מקום רגלו- תוספות ריד	ד אמות	ביתו- רש"י, מאירי,
	עירוב תחומין	
ברגל- ר יהודה	עיקר עירוב	בפת- ר"מ

כאילו עומד שם- תוס רי"ד (אולי ריטב"א חושב שזה מחזקי כעמידת קבע ולא רק עראי)	עירוב בפת	כאילו דר שם- מאירי, טור
צריך להגיע ממש- ריטב"א תוס רי"ד	עירובי במקום פלוני	לא צריך להגיע בפועל אפילו הוא זקן וחלש. רק לעמוד במקומו ולחשוב. - מאירי
	עירוב בתחום העיר יותר מאלפיים מביתו	
	אם זה יעיל- נראה שיש צווי דינים ביעורב: עירוב רגלו ועירוב פת. והוא יכול לפסוח על שתי הסעיפים. או שיש סתירה בין דין עירוב לבין דין תחום. תחום דין בבמקום רגלו, ועירוב דין בביתו. ולכן אפשר לשמש בשתייהם לקולה.	

טור – חושב שתחום משום רגלו, אבל עירוב משום ביתו. ולכן לן בעיר אפשר לשים עירובו מחוץ לעיר.

רמב"ם- מחלוקת אחרונים

- אינו עירוב (כמו הראבי"ה)- כיון שהוא יותר מאלפיים מן העירוב.
- הוי עירוב, רק ללכת לשם, אבל אי אפשר לחזור
- מ"א- כיון שיכול להגיע בין השמשמות כיון שהוי בתוך תחום העיר, הוי עירוב.
אבל לחזור אי אפשר כיון שאין לו אלא עד אלפיים.
- מ"ב\ ביאור הלכה- כמאן דלא קנה שביתה עד שמגיע לתוך אלפיים לעירוב.
ואחרי כן אי אפשר לחזור.
- הוי עירוב, וגם יש לו כל העיר
- רק אם לן בביתו
- חזן איש

- כיון שהיה בעיר בתחילת שבת
- אבן העוזר- יכול ללכת ולחזור לביתו.